

V GLYNN VIVIAN

Adnodd Dysgu Cyfnod Sylfaen – Cyfnod Allweddol 2

The Mary Rose: People and Purpose

Lluniwyd Adnodd Dysgu'r Cyfnod Sylfaen-CA2 Oriel Gelf Glynn Vivian i gyd-fynd â The Mary Rose: People and Purpose. Nod y ddogfen yw cefnogi'r gwaith i integreiddio'r arddangosfa i gyd-destun ehangach yr ystafell ddosbarth. Bydd y ddogfen yn cyflwyno'r arddangosfa ac yn cynnig llwybrau archwilio y gellir eu defnyddio i symbylu trafodaeth, wrth gadw'r llinellau dehongli mor agored â phosib. Rhennir yr arweiniad yn themâu, a phob un â chwestiynau a phrosiectau sy'n berthnasol i'r Cyfnod Sylfaen hyd at CA2.

Thema 1: Brwydr y Solent

Brwydr y Solent (1545) oedd un o'r sawl brwydr yn ystod yr hyn a elwir yn Rhyfeloedd Eidalaid a oedd yn gosod yr Ymerodraeth Ffrengig ac Otomanaidd yn erbyn byddin Prydain a'r Eidal. Digwyddodd y frwydr ei hun oddi ar arfordir de Prydain a oedd yn nodedig am suddiad y Mary Rose. Y Mary Rose oedd banerlong Harri VIII, a gwariwyd cyfwerth â £200,000 ar faneri'n unig.

Roedd y Mary Rose yn crwydro gyda gynnau gan gynnwys canonau haearn bwrw hŷn a chanonau efydd modern, yr holl saethu angen rheidiol. Mae'r ergyd a ddangosir yma wedi'i gwneud o garreg, fodd bynnag, byddai'r llong wedi cario sawl math o ergyd gan gynnwys ergyd haearn.

Cafodd y llong ei hailarfogi yng nghanol y 1530au â mwy o ganonau ac mae'n bosib mai dyma pam suddodd y llong:

'Dywedodd yr unig berson a welodd y Mary Rose yn suddo ei bod hi wedi saethu ei holl ddrylliau ar un ochr ac roedd hi'n troi pan gafodd ei chwythu gan hwrdd o wynt cryf.'

<https://www.maryrose.org/why-did-the-mary-rose-sink/>

Y gred yw bod pwysau'r holl ddrylliau wedi achosi i'r llong golli cydbwysedd. Ond mae'n bosib bod rhesymau eraill gan gynnwys gwallau dynol, y tywydd a'r gelyn yn ymosod ar y llong o dan linell y dŵr. Mae'n dangos nad yw hanes mor syml ac y mae'n ymddangos!

Yn yr oriel: Gwnewch fraslun o gynifer o eitemau ag y gallwch o'r casgliad.

Yn y dosbarth: Crëwch gludwaith o long Duduraidd enfawr gan ddefnyddio graen pren printiedig. Gallwch ychwanegu gweadau eraill at y cludwaith gan gynnwys lliain hwyliau, baneri a haearn. Cofiwch gynnwys ychydig o bobl. Nawr, ewch at i greu fflapiau yn ochr eich gwaith celf a rhowch eich brasluniau arno fel bod gennych fersiwn 'codi fflap' eich hun o'r Mary Rose. Gallwch orffen eich gwaith celf gyda phastel olew.

GLYNN VIVIAN

Thema 2: Plant ar y Llong

Nid oedd pawb ar y Mary Rose yn oedolyn, roedd plant hefyd. Cymerwch gip ar y siyrcyn lledr.

Mae Jerkins yn ddillad allanol lledr heb lewys fel arfer i ganiatáu symudiad braich mwy. Mae'r jerkin yn eithaf bach a gallai fod yn perthyn i fachgen caban neu key powdr mwnci, bachgen ifanc yr oedd yn gyfrifol am gyflenwi'r canonau ar fwrdd llong â phowdwr gwn. Efallai eu bod wedi bod mor ifanc â 12 neu 13 oed.

Nid yw hynny'n llawer hwn na chi! A allwch ddychmygu cael eich taflu i ganol brwydr mewn ychydig o flynyddoedd, gyda chanonau'n ffrwydro, mwg yn llenwi'r dec a bygythiad trychineb ar bob tro!

Yn yr oriel: Mae nifer o'r eitemau yma'n wrthrychau bob dydd, crib llau pen, siyrcyn ac esgid. Lluniwch deithlyfr o'r gwrthrychau y daethpwyd o hyd iddynt ar y llong. Edrychwch ar y mân manylion ac ychwanegwch unrhyw wybodaeth yr hoffech at eich llun.

Yn y dosbarth: Allwch chi greu comig o safbwynt mwnci powdr? Rhowch gynnig ar ysgrifennu hanes y Mary Rose o'i safbwynt ac yna ychwanegwch luniau.

GLYNN VIVIAN

Thema 3: Bwa hir

Mae cofrestr yr 'Anthony Roll' yn rhestru'r dynion a'r arfau a oedd ar long y Mary Rose. Roeddent yn cynnwys 185 o filwyr, 200 o longwyr a thri deg o ynwyr.

Roedd arfau personol llai hefyd yn bwysig iawn. Roedd 250 o fwâu ar y llong, yn ogystal â gwaywffyn, gwaywfwyeill, drylliau llaw a dagerau. Roedd hwn yn gyfnod o newid o ran arfau, gyda drylliau'n disodli'r bwâu hir traddodiadol yn araf bach ond, fel nododd llyfr Syr Roger Ascham ym 1545 a oedd yn trafod saethyddiaeth, roedd bwâu yn well na gynau mewn glaw trwm.

Roedd y bwa hir Cymraeg/Saesneg, a elwir weithiau'n 'warbow', yn gyfarwydd ag effaith ddinistriol mewn llawer o frwydrau Saesneg gan gynnwys brwydrau Crecy a Agincourt. O'i gymharu â bwa Olympaidd modern sydd â phwysau tynnu o 48 pwys, amcangyfrifwyd ei fod yn llawer mwy pwerus gyda phwysau tynnu rhwng 80 a 180 pwys. Dim ond dwy enghraifft o fuchod hir Tuduraidd oedd wedi goroesi nes i'r Mary Rose gael ei hadfer. O'r 250 bwa hir a wyddom oedd ar fwrdd y llong, adenillwyd 172 ac maent bellach yng nghasgliad yr Amgueddfa Mary Rose. Gwnaed y bibelli hir o un darn o bren yw a gafodd ei gerfio'n ofalus wedyn mewn arf marwol.

Ffaith Anghyffredin: Roedd bwâu hir Tuduraidd hyd at bedair gwaith mwy pwerus na'n bwâu Olympaidd modern. O ganlyniad i'r tensiwn a brofwyd dros fywyd o dynnu llinyn y bwa newidiodd siâp yr esgyrn yn elin y saethwyr dros amser. A allwch chi weld y gwahaniaeth rhwng y ddau asgwrn? Mae un yn fyrrach ac yn fwy trwchus ar y pen.

Yn yr oriel: Dychmygwch eich bod chi'n saethwr Tuduraidd ar long y Mary Rose. Tynnwch lun o'ch hun wrth i chi baratoi ar gyfer y frwydr. Dylech gynnwys dillad, cawell saethau ac, wrth gwrs, eich bwa!

Yn y dosbarth: Roedd bwâu hir yn ffordd wych o dargedu eich gelynion o bellter, ond a allech chi greu celf o bellter? Rhowch gynnig ar greu/ddefnyddio gwrthrychau sy'n gallu taflu paent at gynfas o bellter. Gallwch chi greu paentiad cyfan trwy daflu paent, neu beth am greu un ar bapur du a allai edrych fel y bydysawd?

GLYNN VIVIAN

Thema 4: Darganfyddiadau newydd

Mae'r **benglog grisial** wedi'i wneud mewn gwirionedd o ddeunydd plastig tryloyw sydd wedi'i argraffu 3-D ac mae'n gopi union o benglog "capten y saethwyr". Mae gwneud union gopïau o esgyrn o bwys archeolegol yn caniatáu i wyddonwyr astudio siâp yr esgyrn heb eu trin. Dros amser, gallai trin arteffactau cain fel esgyrn dro ar ôl tro achosi niwed parhaol gan atal cenedlaethau'r dyfodol rhag eu hastudio.

Dros y blynyddoedd, mae dadansoddiad gwyddonol wedi ychwanegu at yr hyn y gallwn ei ddweud am y gwrthrychau a'r bobl a fu ar y llong. Diolch i isotop a dadansoddiad DNA o samplau o olion bodau dynol ar y llong, rydym bellach yn gwybod bod rhai o'r cannoedd o aelodau'r criw yn dod o Sbaen, yr Eidal a gogledd Affrica. Mae hyn yn ategu'r hyn a wyddom am rai o'r gwrthrychau yr oeddent yn eu defnyddio. Mae'r Mary Rose yn fwy o long ryngwladol nag a dybiwyd.

Yn yr oriel: Ceisiwch dynnu llun o'r benglog grisial. Mae'n eithaf anodd oherwydd ei bod yn dryloyw. A allwch chi wneud i'ch llun edrych fel gwydr? Awgrym ar gyfer tynnu llun: Cofiwch, peidiwch â rhoi'r llygaid yn rhy uchel ar ei wyneb - mae angen lle ar gyfer yr ymennydd!

Yn y dosbarth: A allwch chi greu cerflun o'ch pen? Gallech ddefnyddio clai neu blastisin. Cofiwch edrych yn fanwl ar yr hyn sy'n eich gwneud chi'n unigryw! Hefyd, mae angen i chi wneud cerflun mewn 3D, felly sut ydych chi am weld cefn eich pen? Mae clai'n ddefnyddiol iawn er mwyn greu gwahanol weadau.

GLYNN VIVIAN

Y Tudalen Lluniadau Enfawr!

Y Tudalen Lluniadau Enfawr!

V

Mae Oriel Glynn Vivian yn rhan o Gyngor Abertawe ac yn cael ei chefnogi gan grant o Cyngor Celfyddydau Cymru

GLYNN VIVIAN

